

آغاز: جدول و قران منسوب از اختراعات جناب مولانا شیخی. عمل برین جدول چنان است که برجی در آن برج قران می‌باشد؛ **انجام**: مستولی بر طالع و جزو قران و سانحدها و صاحب دور کرده دوا بر ثبت کردیم تا سال مسعد و مهیا باشد و الله اعلم بالصواب»

خط: نسخ و نستعلیق، کا: جمال الدین محمد حسنی، تا: دوشنبه ۶ ذیقعد ۱۱۱۹ق، جا: مشهد رضوی؛ کاغذ: شرقی نخودی آهار مهره، جلد: میشین مشکی، اص (۳۵۱)، اندازه: ۳/۲۲×۹/۳۴سم [ف: ۲۹/۱-۹۷]

جدول احکام قرانات < جدول اختیارات

● **جدول اختیارات = جدول احکام قرانات / هیئت /**

فارسی، عربی، ترکی

jadval-e extīyārāt = jadval-e ahkām-e qerānāt

جداولی در بیان احکام نجوم و تأثیرات نجومی و تقویمی در طبایع انسان‌ها بر اساس طبایع چهارگانه آدمی (بلغم، خون، سودا، صفرا) و عناصر اربعه موجود در طبیعت (خاک، آب، آتش، باد) است که با استفاده از ارقام نجومی بر اساس اجد (مانند زیچ‌ها) به عربی، فارسی و ترکی عثمانی نگارش یافته است.

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۴۵۲/۵ کر

آغاز: حمل: مذکر حار یابس، منقلب، صفرا، ضعف مر، صباوت؛ ثور: مؤنث، بارد یابس، ثابت، سودا، قابض، صباوت؛ **انجام**: دینردن یهودی و کفر، نصرانی، بت پرست، آتش پرست، اسلام دینی، کفر فلسفی، اقلیمات ... لو ...

خط: رقع، بی‌کا، تا: قرن ۱۲؛ به نظر می‌رسد بخش‌هایی از نسخه افتاده است؛ کاغذ: فرنگی نخودی، ۳ گگ (۶۵-۶۷)، اندازه: ۱۳×۱۹سم [ف: ۲/۴۰-۲۰۳]

● **جدول اختیارات قمر در بروج / هیئت / فارسی**

jadval-e extīyārāt-e qamar dar borūj

بخشی از کتاب یا رساله‌ای است در اختیارات قمر در هر یک از بروج دوازده گانه و جدول غره ماه‌ها در ایام هفته و جدول معرفت ساعات نسبت و جدول ساعات ایام سنبله آمده است.

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۶۵۴۵/۲

آغاز: حمل چون ماه در این برج بود دیدار امراء و حکمت و اهل صلاح و صید کردن و سواری کردن و سفر نمودن و نوپوشیدن و حمام رفتن نیکو بود؛ **انجام**: و هر فرزندی که در این ساعت متولد شود عشرت را و طرب را دوست دارد و خوش گذران بود و دراز عمر بود

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ، بی‌کا، تا: ۱۳۰۸ق؛ ۱۳ص (۶۹-۸۱) [ف: ۱۳-۱۹۷]

● **الجدل / منطق / عربی**

al-jadal

فارابی، محمد بن محمد، ۲۲۶۰ - ۳۳۹ قمری

fārābī, mohammad ebn-e mohammad (875 - 951)

به زعم عده‌ای از محققان «کتاب الجدل» فارابی قسمتی از «فصول یحتاج الیها فی صناعة المنطق» وی است که متن کامل آن هنوز به دست نیامده است و تنها ترجمه عبری آن از یعقوب بن ابی موری موجود است که نسخه‌ای از آن در کتابخانه پاریس به شماره Cod. 630 نگهداری می‌شود.

آغاز: قال أبو نصر محمد بن طرخان الفارابی: صناعة الجدل هی الصناعة التي بها يحصل للانسان القوة علی ان يعمل من مقدمات مشهورة قیاسا فی ابطال کل وضع موضوعه کلی **انجام**: مثل قولنا: کل شیء يتحرك، ولا شیء من الموجودات يتحرك فهما متضادتان و کاذبتان شنیعتان، فلذلك صار الأفضل فی الجدل و الأنجح أن يكون الإبطال بالقیض، اذ كان الإبطال بالقیض أصح و أوثق و اعم من الإبطال بالمضاد چاپ: به تحقیق محمد تقی دانش پژوه در المنطقیات للفارابی، ج ۱ (قم، کتابخانه آیه الله مرعشی: ۱۴۰۸ق)

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۵۰۲۹/۴-ف

نسخه اصل: ملک ۱۵۸۳/۹ [در فهرست ملک بخش‌های کتاب «الاوسط» به صورت تفکیک شده معرفی نشده است. این رساله بخشی از کتاب «الاوسط» فارابی است] بی‌کا، تا: قرن ۱۱؛ در فهرست عربی ملک (ص ۷۴) شماره آن ۱۵۷۳ آمده [فیلمها ف: ۳-۱۲۴]

● **الجد و الهزل / اخلاق / عربی**

al-jidd wa-l hazl

جاحظ، عمرو بن بحر، ۱۵۰ - ۲۵۵ قمری

jāhez, 'amr ebn-e bahr (768 - 870)

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۵۱۷/۶-ف

نسخه اصل: داماد ابراهیم پاشا ش ۹۴۹؛ بی‌کا، بی‌تا؛ ۱۴گ (۷۳-۸۶پ) [فیلمها ف: ۱-۴۹۴]

● **جدول اثنی عشریه کواکب / ستاره‌شناسی / فارسی**

jadval-e esnā 'ašariye kavākeb

دو جدول قران مربوط به سال‌های ۸۶۸ و ۸۰۹ق.

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۸۸۴۱/۶۲

فرستگان نسخه‌های خطی ایران (فخا)؛؛ جلد دهم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازبان اسناد

DIA 276248

و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۲

● **تأثیرات حروف جمل وقت حلول قمر به منازل**
(مقالی در) / دعا / فارسی
ta'sirāt-e horūf-e jomal vaqt-e holūl-e qamar be manāzel (maqālī dar)

مشهد؛ گوهرشاد؛ شماره نسخه: ۲۴۶/۴

خط: نستعلیق، بی ک، بی تا؛ مهر: حاج سید سعید؛ این مقاله در هامش رساله سوم آمده؛ جلد: تیماج عنابی، اصل، اندازه: ۱۶/۵×۲۵سم [ف: ۱-۲۱۴]

● **تأثیر الاسم الاعظم و تسخیر الكواكب و الارواح و العلویات**
/ علوم غریبه / عربی
ta'tīr-ul ism-il a'zam wa tasxīr-ul kawākib wa-l arwāh wa-l 'ulwīyāt

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۷۴۷۷/۲

خط: نسخ، بی ک، تا: قرن ۱۲؛ کاغذ: سپاهانی، جلد: تیماج مشکی لایبی، ۴۰گگ (۱۴۱-۱۸۰)، ۱۴ سطر (۱۲×۶/۵)، قطع: ربعی، اندازه: ۱۹×۱۲/۵سم [ف: ۱۶-۵۸۵]

● **تأثیر الدعاء علی ترتیب الكواكب** / هیئت / عربی
ta'sir-ud du'ā' 'alā tartīb-il kawākib

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۹۲۵۸

آغاز: بسمله. قال هذا اسعدك الله من المسائل ... علی الروحانیین؛ انجام: و الحمد لله رب العالمین و الصلاة علی رسوله محمد و آله الطیبین الطاهرین. کامل؛ خط: نستعلیق خفی، بی ک، تا: قرن ۱۲؛ ضمیمه نسخه ش ۵۵۰۴؛ کاغذ: شکری، جلد: مقوا با رویه پارچه، ۱۴ سطر (۱۸/۵×۷/۵)، قطع: ربعی، اندازه: ۱۹×۱۲/۵سم [رایانه]

→ تأثیر کسوف ← احکام کسوف

● **التاج** / اخلاق / عربی

at-tāj

جاحظ، عمرو بن بحر، ۱۵۰-۲۵۵ قمری

jāhez, 'amr ebn-e bahr (768-870)

اهداء به: امیرفتح بن خاقان مولی امیرالمؤمنین

این کتاب به نام «التاج فی اخلاق الملوک» نیز خوانده شده و در آن وجوب تعظیم ملوک و شاهان و طریقه برخورد مردم با ملوک و نیز طریق برخورد با پادشاهان با مردم آمده است. مؤلف آن را بعد از کتابی که در «اخلاق الفتیان و فضایل اهل البطالة» نوشته بوده تنظیم کرده است. دارای چهار «باب» که در

هر باب حکایات مناسب با آن آورده شده است. آغاز: الحمد لله الذی له ما فی السماوات و ما فی الارض و له الحمد فی الآخرة و هو الحکیم الخیر احمده علی تنایح الآیة و تواتر نعماته و ترادف منته.

چاپ: مصر، محقق: علامه احمد زکی باشا، جزئی ۱، رقم ۵۲۰.

[دنا ۶۵۶/۲؛ ذخائر التراث العربی الاسلامی ۴۳۲/۱]

۱. قم؛ مرکز احیاء؛ شماره نسخه: ۱۰۳۱/۳

آغاز: برابر

نسخه اصل: کتابخانه احمد ثالث، ترکیه ش ۲۴۱۷؛ خط: نسخ، بی ک، تا: قرن ۹؛ ۱۵۸ص [عکسی ف: ۳-۲۸۹]

۲. تهران؛ مینوی؛ شماره نسخه: ۲۶۹/۴ بخش ۳ و ۲۳/۳ بخش ۲

نسخه اصل: در موزه طویقیو سرای (قرطای ۸۲۱۹)؛ بی ک، بی تا [ف: ۱۳۴ و ۸۲]

● **تاج الاخبار و سراج الآثار** / تاریخ جهان، تاریخ ایران /

فارسی

tāj-ol axbār va serāj-ol āsār

شیرازی، محمد حسین بن علیرضا، ق ۱۳ قمری
šīrāzī, mohammad hoseyn-e-bn-e 'alī-rezā (-19c)

اهداء به: فتح علی شاه قاجار

در تاریخ عمومی ایران از پیامبران تا سال ۱۲۴۵ ق است، در ۱ «فاتحه» و ۲ «مقاله» و ۳۳ «فصل» و ۱ «خاتمه» ساخته شده است.

آغاز: فهرست صحایف کتب و اسفار و عنوان مکاتیب سیر و اخبار حمد و ثنای پروردگاری است

[دنا ۶۵۶/۲؛ فهرستواره منزوی ۵۶۹/۱]

تهران؛ ملک؛ شماره نسخه: ۴۰۸۳

آغاز: برابر؛ انجام: سنه ۱۲۴۵ ... است بسمت سردار آباد نزول

نموده بودند ... (نانوشته)

خط: نستعلیق، بی ک، تا: قرن ۱۳؛ کاغذ: کاغذ فستقی، جلد: میشن

مشکی، ۲۸۷گگ، ۱۷ سطر، اندازه: ۱۷×۲۳/۲سم [ف: ۲-۷۱]

→ تاج الاسامی ← تهذیب الاسماء

→ تاج الاسامی ← تاج المصادر

→ تاج الاشعار ← سلوة الشیعة

● **تاج التراجم** / تراجم / عربی

tāj-ut tarājem

ابن قطلوبغا، قاسم بن قطلوبغا، ۸۰۲-۸۷۹ قمری
ebn-o qotlūbaqā, qāsem-e-bn-e qotlūbaqā (1400-1475)

برگزیده «طبقات الحنفیة» مقریزی در شرح حال علمای حنفی مذهبی است که تألیفی داشته‌اند. آن را در زمان حیات مقریزی

فهرستگان نسخه های خطی ایران (فخا)؛ جلد ششم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276244

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۲

01 Mart 2012

JOURNAL OF ARABIC AND ISLAMIC STUDIES, vol. XII, 2012 OSLO.

Cahiz

030037

'FOREIGN BOOKS' IN ARABIC LITERATURE:
DISCOURSES ON BOOKS, KNOWLEDGE AND
ETHNICITY IN THE WRITINGS OF AL-ĠĀHIZ

Peter Webb

SCHOOL OF ORIENTAL AND AFRICAN STUDIES, UNIVERSITY OF LONDON

Al-Ġāhiz is one of the °Abbāsīd era's most celebrated bibliophiles, and his praise of books and championing of 'writerly culture' in 3rd/9th-century Iraq are well documented. However, he also expressed distinctly negative appraisals of books that have hitherto received much less scholarly attention. This paper will examine the curiously paradoxical views of al-Ġāhiz by considering his opinions on non-Arabic books in the context of scholarly debates in his contemporary Iraq. Al-Ġāhiz's conception of such books intersected debates regarding (a) the suitability of books to transmit knowledge, (b) rivalries between Arabs and non-Arabs in early °Abbāsīd Iraq, and (c) the merits of translating scholarly writings from pre-Islamic civilisations. Al-Ġāhiz's opinions on these issues led him to develop a particular conception of the 'perfect book' whereby he could unreservedly praise his own writings and extol °Abbāsīd literary culture, but at the same time subordinate foreign literary cultures to the non-literate pre-Islamic Arabians. Al-Ġāhiz's theories reveal that 3rd/9th-century Iraq had not yet become entirely a 'civilisation of the book', and that conceptions of language, ethnicity and knowledge influenced the formation of Muslim bibliophilia.

In the wake of the Islamic conquests of the 1st/7th century which amalgamated the various pre-Islamic civilisations of the Near East and Mediterranean into one empire, and with the subsequent emergence of Arabic as the region's new lingua franca of cultural production, scholars in early °Abbāsīd Iraq (mid 2nd/8th to 3rd/9th centuries) experienced an environment responding to significant social and cultural change. From the later 2nd/8th century, the intellectual status quo was also confronted by technological developments which made the production of relatively inexpensive paper possible and facilitated a hitherto unprecedented opportunity for commercial book publication.¹ Scholars who formerly had relied largely on the aural acquisition of knowledge via lectures now could study from a growing library of books and disseminate their research and ideas to a wider reading public. The unique advantages of books to store and transmit knowledge were apparent to 3rd/9th-century

¹ See J. Bloom *Paper before Print*, discussed below, note 65.

s. 16-54